

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: „Feministické umělecké instituce: diskurzivní a praktické možnosti progresivního feminizmu v Česku“

Autorka práce: Magdalena Jozová

Autorka posudku: Jana Dvořáčková

Předložená práce se zaměřuje na téma, které vstoupilo do širšího povědomí díky kandidatuře Kolektivu Feministických (uměleckých) institucí na post generálního ředitele či ředitelky Národní galerie Praha v roce 2020. Patrně zejména díky snaze ujmout se vedení instituce kolektivně získaly členky mediální prostor, který jim umožnil artikulovat širší význam jejich počínu, znesamozřejmit obvyklé formy fungování (možná nejen) uměleckých institucí a podpořit imaginaci ohledně alternativ, které feministické hodnoty a praxe mohou napomoci vybudovat. Autorka svou práci zaměřila právě na iniciativu, z níž se členky rekrutovaly. Iniciativa Feministická umělecká instituce sdružující aktuálně 15 českých a slovenských organizací vykrystalizovala coby reflexe mocenských aspektů v uměleckém poli i mimo něj. Usiluje o začlenění feministických principů a hodnot do vnitřního i vnějšího fungování institucí. Principy a hodnoty byly vtěleny do specifického kodexu. Hlavním cílem analýzy je pak na základě rozhovorů se zástupkyněmi zapojených institucí nahlédnout zkušenost ustavování feministické praxe, která z principů a hodnot formulovaných v kodexu vychází, a jejich možnosti.

Už výběr tématu a jeho rámování autorkou považuji za doklad schopnosti pokročilé práce s feministickými perspektivami a koncepty. Tuto schopnost dokládají i další části textu – zejména jeho část představující teoretické zakotvení práce. Primární perspektivou, k níž se práce hlásí, je progresivní feminizmus. Progresivní feminizmus, jak autorka ukazuje, odmítá neoliberální feminizmus, ale také nostalgické ohlížení se za feminismem, který ještě nebyl kooptován, a hledání řešení v socialistickém feminizmu. Je mu vlastní hledání alternativních způsobů feministické praxe, zasazené v konkrétním společenském kontextu. Klíčovým teoretickým zdrojem práce je text autorky Eschle a Maiguashca *Reclaiming feminist futures: Co-opted and progressive politics in a neo-liberal age* (2014) a v něm nastíněné koncepty politické praxe institucí – koncepty inkuzivity, reflexivity a prefigurativity. Způsob zpracování teoretického oddílu prozrazuje velmi dobrý vhled autorky do popisovaných konceptů a historie debat na poli feminizmu. Text disponuje hloubkou, je intelektuálně podnětný. Nedostatkem je snad jen někdy tendence k mírnému opakování myšlenek (což je aspekt, na který jsem narážela i v dalších částech textu, ne však zásadnějšího rozsahu).

Co se týče metodologie, práce staví na kvalitativním feministickém výzkumu, v jehož rámci byly provedeny polostrukturované rozhovory s 19 reprezentantkami 12 institucí, které se přihlásily k iniciativě Feministická umělecká instituce. Metodologie je zvolena vhodně, nejsem však zcela přesvědčena, že je možno tento přístup chápat jako případovou studii, jak je v textu uváděno. Přestože se definice případové studie poměrně různí, obvykle se jedním z důležitých aspektů práce s různými typy dat.¹ Reálně nicméně práce s více typy dat pracuje, významná pozornost je věnována rozboru principů a hodnot Kodexu feministické umělecké instituce. Tento rozbor je však umístěn v teoretické části práce, není prezentován jako součást analýzy. Při jeho čtení, vrátím-li se o krok zpět, jsem si současně nebyla občas jistá, do jaké míry byly sám vznik a podoba Kodexu implicitně ovlivněny teoretickými zdroji, v jejichž kontextu je autorka představuje. Toto pozadí je možná i důvodem, proč rozbor Kodexu není součástí případové studie (která má však také za cíl analyzovat spíše samotnou praxi).

¹ Např. Mareš, J. 2015. „Tvorba případových studií pro výzkumné účely.“ *Pedagogika* 65 (2): 113–142; Baxter, P., S. Jack. 2008. „Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers.“ *The Qualitative Report* 13(4): 544-559.

Možná je škoda, že až v metodologické části (respektive od s. 29 dále) dochází k přesnějšímu popisu cílů výzkumu a otázek, které si bude autorka v analýze klást. Představení části těchto informací již v úvodních oddílech by napomohlo orientaci v textu. V samotné metodologické části by pak bylo vhodné, domnívám se, blíže specifikovat okruhy rozhovoru. Mimo to je však tato část detailní a výzkumný postup popisuje zcela přehledně.

Samotná analýza je postavena na bohatých datech a je jasně provázána s teoretickým rámcem. Přináší řadu pozoruhodných vhledů, které mimo jiné dokládají, jak důležité je při formulaci teorií a politických principů praktickou zkušenost důsledně zohledňovat a jak pomýlená někdy hierarchie mezi „teorií“ a „praxí“ může být. Analýza ukazuje, jak praxe odhaluje mezery, nezamýšlené důsledky a různé jiné nedostatečnosti spojené s politickými principy, čímž principy získávají mnohem plastičtější podobu. Možná i proto, že jejich následování není v principu nikdy přímočarý proces, jsou pokusy o feministickou praxi v prostředí institucí tak pracné. Je však zřejmé, že autorkou tematizovanou náročnost na energii, zdroje a ochotu vést „nepříjemné rozhovory“ produkuje především konfrontace se „strukturami světa“ a běžnou podobou fungování institucí.

Přestože je analýza rozhodně vhlavná, na některých místech je možná více než analytická sumarizující zjištění z rozhovorů, jakkoli i tyto sumarizace jsou velmi sofistikované. V analytické části je také opět několik míst, kde autorka své argumenty či části textu nebo citace opakuje – např. citace Tronto i s komentářem (s. 44 a s. 54), vymezení reflexivity dle Eschle a Miguashca (s. 55 a s. 11), další citace Tronto (s. 27 a s. 78).

Co se týče formálních záležitostí, zaznamenala jsem drobné nedostatky v číslování kapitol (kapitoly Exkluzivita a inkuzivita, Prekarizace práce, Produkce a individualismus) a v hierarchii kapitol Kodex feministické umělecké instituce a Diskurzivní terén a kořeny Kodexu feministické umělecké instituce.

Většina mých kritičtějších poznámek k textu je však, jak je zřejmé, spíše technického nebo v jiných ohledech nezávažného rázu. Z obsahového hlediska práci naopak hodnotím jako vysoce nadprůměrnou a autorce bych ji doporučovala publikovat v některém z odborných periodik.

Jak je tedy zřejmé, práci **doporučuji** k obhajobě a **navrhuji ji hodnotit známkou výborně (1)**.

Otázka k diskuzi:

Přestože se autorka věnuje uměleckým institucím, v souvislosti s představenými feministickými principy a hodnotami fungování institucí nutně vyvstává otázka, do jaké míry je nutné chápat je jako něco aplikovatelného pouze či primárně v institucích uměleckého pole. Z textu je zároveň zřejmé, že možnosti aplikace jsou různé i uvnitř něho a závisí na řadě faktorů. V čem tyto principy a hodnoty jsou či nejsou přenositelné i do institucí mimo umělecké pole? Co specifičnost uměleckého pole v tomto ohledu konstituuje a jaké typy limitů přicházejí z jiných polí?

4. únor 2022, Brno

Mgr. Jana Dvořáčková, Ph.D.

